

HEILSA

Læknavísundin veit,
at asbeststøv er sera
vandamikið og kann elva
til krabbamein. Men, veit
nakar við vissu - um - ella
hvussu vandamikið tað er at
drekka vatn úr krananum,
sum rennur í asbestrørum?

FÓLK VITA IKKI NÓG MIKIÐ UM VANDAN VIÐ ASBESTI

- Nógvir ungir handverkarar eru ikki greiðir yvir, hvussu vandamikið asbestið er, tí teir vóru børn ella óføddir, tá trupulleikin var nógv frammi í sjeyti-og áttatiárunum, sigur Johnni Hansen, sum granskar í arbeiðsumhvørvi og krabbameini fyri Kræftens Bekæmpelse

Vilmund Jacobsen

Andar tú asbeststøv í teg í bert tvær til fyra vikur, kann hetta vera nógmikið til, at tú verður ólekiliga sjúkur av krabbameini. Talið av dønum, sum hvørt ár fáa staðfest krabbameini av hesi orsök, er heili 400.

Eftir fólkatálinum svarar hetta til, at umleið fyra fýroyingar gerast álvarsliga sjúkir av avbeststøvi um árið.

Ein vísundalig kanning, sum varð almannakunngjörd fyri fáum árum síðan, staðfestir nevniliga, at fólk, sum arbeiða við asbesti og fáa asbeststøv í seg, kunnu gerast fongd við ólekiligum lungnahinnukrabba.

Tað er gomul vitan, at

asbest er vandamikið, og tí hevur hetta tilfar eisini verið ólógligt í fleiri ár.

Leiðandi yvirlæknin á sjúkrahúsinum í Slagelse í Danmark, Rolf Petersen, sum eisini hevur skrivað vísundaliga grein um evnið, er ovfarin av, at asbest kann gerast deydiligt eftir so stuttari ávirkan á likamið.

Sambært nevndu kanning skal ógvuliga lítið til, áðrenn vandin fyri lungnahinnukrabba veksur. Krabbi í lungnahinnuni er sjáldsom sjúku, men hon er sera álvarsom.

Asbestið er gloymt

Av teimum umleið 400 tilburðunum av krabbameini í Danmark um árið, sum standast av asbesti, er talan um einar

100 tilburðir av lungnahinnukrabba.

Yvirlæknin heldur, at tað hevði verið skilagott við einari greining og neyvari kunning um vandan við asbesti, tí asbest er líka sum farið í gloymskuna hjá fólki.

Johnni Hansen, sum granskar í arbeiðsumhvørvi og krabbameini fyri Kræftens Bekæmpelse, sigur, at nógvir ungir handverkarar eru ikki greiðir yvir, at gamlir bygningar kunnu vera bjálvaðir við asbesti.

- Ungu handverkararnir vita ikki, hvussu vandamikið tað er, tí teir vóru børn ella óføddir, tá trupulleikin var nógv frammi í sjeyti-og áttatiárunum, sigur granskarin.

Gransking á Aalborg Universitetssjúkrahúsi hevur víst, at eisini fólk í familjuni og sambúgvar hjá asbest-raktum sjúklingum kunnu gerast álvarsliga sjúk.

Ógvuliga eitrandi

Í Danmark, har tað tað verður goldið fyri eitt nú at brúka vatn, hevur verið spurt, um regnvatn av taki úr asbesti kann brúkast sum drekkivatn.

Men, her verður mælt til, at slíkt takvatn ikki verður drukkið.

Víst verður á, at tá takplátturnar eru vorðnar gamlar og byrja at molast sundur ella brotna, kunnu spönir í slíkum føri enda í regnvatninum, og tí verður mælt til, at regnvatn av asbesttaki ikki verður endurnýtt sum drekkivatn.

Í danskari vegleiðing verður sagt, at eternitt-plátur, sum eru framleiddar fyri 1984, altíð hava asbest í sær. Hinvegin kann eternitt, sum er framleitt í árunum 1984-1988, hava asbest í sær.

Men, eternitt, framleitt eftir 1988, er ikki fongt við asbesti.

Drekkivatn í asbestrørum

Tey, sum gingu í haganum - eisini í fýroysku náttúruni - plagdu at siggja beru eternitt-rørini stinga undan moldini, og tað var og er partvís framvegis úr hesum rørum, at vit fáa okkara drekkivatn kring um í Føroyum.

Tað eru longu fleiri ár síðan, at danska Umhvørvisstýrið umhugsaði at gera eina kanning sum

ætlandi skuldi staðfesta, um gomlu vatnrørini í Danmark eru ein heilsuvandi. Gomlu rørini eru nevniliga úr eternitti við asbesti í, tí hesi eru so gomul. Kanningin skuldi vísa, um asbestfiprur móguliga loysna innan úr hesum rørum, sum síðan um drekkivatnið enda í menniskjum.

Tað var í sínari tíð Dansk Eternitfabrik í Aalborg sum framleiddi hesi rør, og bara í Aalborg vóru 200 kilometrar av tilsamans 600 kilometrum av vatnrørum úr hesum tilfari.

Men, tað er ikki bara í Aalborg, at hesi rør eru og verða brúkt. Tey eru nevniliga brúkt um alt Danmark og í fleiri øðrum londum - og eisini kring um í Føroyum rennur okkara drekkivatn framvegis gjøgnum gomul eternitt-rør.

Við tað, at danir bora gjøgnum kálk fyri at fáa vatnið upp, er ikki óhugsandi, at fiprur úr asbesti í vatninum verða "kapslaðar" við kálki inni í rørunum og tí kanska gerast minni skaðiligar í drekkivatninum av hesi orsök.

Greitt er, at tað eru

ikki smápenar, sum tað hevði kostað at tikið øll eternitt-rør upp og lagt onnur í staðin.

Nøgdirnar eru smáar

Í 1920-unum og 1930-unum vórðu rør úr stoypijarni brúkt til vatnleiðingar, og eternitt-rørini komu serliga í fimmti-og sekstiárunum.

Spurningurin hevur verið, um vandin við at drekka vatn, sum rennur gjøgnum eternitt-rør, stendur mót við kostnaðin av at skifta gomlu rørini út.

Í dag vita øll, at asbest kann vera lívsvandamikið, um tað sleppur inn í likamið um andarásina, men spurningurin er, hvør støðan er, um asbestfiprur eru í drekkivatninum.

Norskar kanningar hava víst, at mikroskopiskar restir av asbestfiprum eru í drekkivatni, sum rennur í nevndu rørum. Men, talan er eftir øllum at døma um so smáar nøgdir, at ivasamt er, um tær yvirhøvur kunnu hava nakran týðning fyri heilsuna.

Keldur: Jyllands-posten.dk/ Ing.dk (Ingeniøren)